

HIV-LÄÄKKEIDEN YHTEISVAIKUTUKSET, OSA 2

LT, INFEKTIOLÄÄKÄRI

TUULA OUTINEN

TAYS

XVIII VALTAKUNNALLINEN HIV-KOULUTUS

2.2.2017

HIV-LÄÄKKEIDEN YHTEISVAIKUTUKSET, OSA 2

Psyykenlääkkeet

Epilepsialääkkeet

Alzheimerin taudin lääkkeet

INTERAKTIOMEKANISMEISTA

Vaikutus imeytymiseen

Maksametabolia

- ARV:sta sytokromi P450-systeemin (tärkein CYP3A4-isoentsyymi) välityksellä metaboloituvat
  - PI:t, NNRTI-lääkkeet, CCR5-antagonisti maraviroki sekä integraasi-inhibiittoreista elvitegraviiri
  - Eri lääkkeet voivat joko metaboloitua entsyymien avulla ja/tai indusoida tai inhiboida niitä
  - PI:t inhiboivat ja NNRTI:t (paitsi rilpiviriini) indusoivat CYP3A4
- Uridiinidifosfaatti(UDP)-glukuronosyltransferaasi(UGT)1A1 metaboloii dolutegraviiria ja raltegraviiria

INTERAKTIOMEKANISMEISTA

Boosterit (ritonaviiri ja kobisistaatti)

- Estävät CYP3A4-isoentsyymiä ja siten nostavat sen avulla metaboloituvien lääkkeiden pitoisuutta
- Voivat vaikuttaa eri tavalla muihin CYP tai UGT-entsyymeihin sekä kuljetusproteiineihin
- RTV:n interaktioita ei voi ekstrapoloida COBI:n interaktioiksi (esim. fenytoloni)

Vaikutus kuljettajaproteiineihin

- P-glykoproteiini (P-gp) toimii TAF:n sekä maravirokin kuljettajaproteiinina

PSYKKENLÄÄKKEET

Psykoosilääkkeet

Masennuslääkkeet

Rauhoittavat lääkkeet

Unilääkkeet

PSYKOOSILÄÄKKEET

Perinteiset psykoosilääkkeet

- Fentiatsiinit (mm. klooripromatsiini, levomepromatsiini, perfenatsiini, proklooriperatsiini, perisiatsiini ym)
- Haloperidoli
- Flupentiksoli
- Klooriprotikseeni
- Tsupentiksoli
- Sulpiridi
- Pimotsidi ym

Uudemmat/epätyypilliset psykoosilääkkeet

- Klotsapiini
- Olantsapiini
- Ketiapiini
- Risperidoni
- Tsiprasidoni
- Aripipratsoli ym

PSYKOOSILÄÄKKEET

Sekä perinteiset että uudemmat psykoosilääkkeet metaboloituvat suurin osa CYP450 järjestelmän kautta

- Yleensä PI:t, RTV, COBI voivat nostaa, NNRTI laskea pitoisuuksia

Olantsapiini: RTV ja EFV voi laskea pitoisuutta (CYP1A2 ja UGT induktio)

Aripipratsoli: annospuolitus PI:n kanssa, tuplaus NNRTI:n kanssa (CYP3A4 metaboliaa)

Ketiapiini metaboloituu CYP3A4 kautta: **ei saa käyttää** PI, RTV, COBI kanssa (huomattava pitoisuusnousu todennäköistä), NNRTI voi laskea pitoisuutta

Pimotsidi: **ei saa käyttää** PI, RTV, COBI, EFV kanssa (pitoisuusnousu, rytmihäiriöriski)

PSYKOOSILÄÄKKEET JA LITIUM

Haloperidoli: inhiboi P-gp:a ja maravirokipitoisuus voi nousta

Klotsapiini sekä fentiatsiinit & tsidovudiini: luuydintoksisuuden lisääntyminen mahdollista

Psykoosilääkkeet ja atatsanaviiri/rilpiviriini: QT-aika voi pidentyä

- Tsiprasidoni: **ei saa käyttää** atatsanaviirin, lopinaviirin tai rilpiviriinin kanssa (QT-ajan pidentymisen riski)

Sulpiridi ei metaboloidu, ei interaktioita, paitsi QT-ajan pidentymisriski

Litium

- Ei metaboloidu, ei interaktioita odotettavissa
- Voi pidentää QT-aikaa (rilpiviriini)

MASENNUSLÄÄKKEET

Trisykliset depressiolääkkeet

- Amitriptyliini, nortriptyliini, doksepiini, klomipramiini, trimipramiini

Selektiiviset serotoniinin takaisinoton estäjät (SSRI:t)

- Fluoksetiini, fluvoksamiini, pareksetiini, sitalopraami, essitalopraami, sertraliini

MAO-estäjä

- Moklobemidi

Muut

- Agomelatiini, bupropioni, duloksetiini, mianseriini, milnasipraani, mirtatsapiini, tratsodoni, venlafaksiini, vortiksetiini, (reboksetiini)

MASENNUSLÄÄKKEET

Trisykliset masennuslääkkeet

- Metaboloituvat CYP450-järjestelmän välityksellä
- PI:t, RTV, COBI voivat nostaa trisyklisten masennuslääkkeiden pitoisuutta, varovaisuutta noudatettava
- Rilpiviriini: QT-ajan pidentyminen mahdollista

SSRI:t

- Metaboloituvat CYP450-järjestelmän (myös CYP3A4) avulla
- PI:t, RTV, COBI voivat nostaa pitoisuuksia, NNRTI:t laskea, annostarkistus tarvittaessa
- Rilpiviriini: QT-ajan pidentyminen mahdollista
- Fluvoksamiini myös CYP3A4-inhibiittori, nevirapiini-pitoisuus voi nousta
- Paroksetiini: PI voi nostaa tai laskea pitoisuutta (mekanismi epäselvä)
- Sertraliini: RTV voikin laskea pitoisuutta (CYP2B6 induktio)

MASENNUSLÄÄKKEET

Moklobemidi

- Käyttää CYP450-systeemiä, mutta ei CYP3A4 (CYP2C19, CYP2D6)
- RTV, COBI, NNRTI voinee vaikuttaa pitoisuuksiin

Muut

- CYP450-metaboliala, eri isoentsyymejä
- Poikkeus milnasipraani: ei maksametaboliala, ei interaktioita
- Mianseriini, tratsodoni, mirtatsapiini: RTV, COBI, PI:t voi nostaa, NNRTI:t laskea pitoisuutta
- Tratsodoni ja rilpiviriini: QT-ajan pidentyminen mahdollista

MASENNUSLÄÄKKEET

Muut

- Agomelatiini: RTV voi laskea pitoisuutta
- Bupropioni metaboloituu mm.CYP2B6 avulla, joten RTV, EFV, NVP voi pienentää pitoisuutta
- Duloksetiini (CYP2D6 ja CYP1A2): COBI voi nostaa, RTV nostaa tai laskea pitoisuutta
- Venlafaksiini
  - käyttää CYP450/3A4, PI:t, RTV, COBI voivat nostaa, NNRTI laskea pitoisuutta
  - Indusoi P-gp:a, maraviroki-pitoisuuden lasku mahdollista
- Reboksetiinia ei suositella masennuksen hoitoon **eikä sovi** PI, RTV, COBI, NNRTI kanssa CYP3A4 metabolian vuoksi

RAUHOITTAVAT JA UNILÄÄKKEET

Bentsodiatsepiinit

- Diatsepaami ja alpratsolaami
  - Metaboloituvat CYP3A4 avulla, diatsepaami käyttää myös CYP2C19
  - PI:t, RTV, COBI voivat pidentää sedaatiota (annoslasku)
  - NNRTI:t voivat vähentää pitoisuutta, etraviriini voi joko laskea tai nostaa (CYP2C19 inhibitio) diatsepaamin pitoisuutta
- Midatsolaami ja triatsolaami
  - Metaboloituvat CYP3A4 avulla
  - **Kontraindisoituja** PI:n, RTV, COBI, NNRTI (kilpailee CYP3A4:stä) kanssa
  - Huomattava pitoisuuden nousu (jopa 3-4 x), tajunnan tason laskun ja hengityslaman riski

RAUHOITTAVAT JA UNILÄÄKKEET

Loratsepaami, oksatsepaami, tematsepaami

- Ei CYP450 metaboliaa
- Ei interaktioita ARV kanssa
- Suositeltavia

Klooridiatsepoksidi (Risolid^R), klonatsepaami (Rivatriil^R)

- PI:t, RTV, COBI voivat nostaa pitoisuutta ja NNRTI laskea (CYP450)
- Voi käyttää

RAUHOITTAVAT JA UNILÄÄKKEET

Tsolpideemi ja tsopikloni

- Metaboloituvat CYP3A4 kautta
- PI:t, COBI, RTV voivat nostaa pitoisuutta, varovaisuutta noudatettava
- NNRTI:t (ei rilpiviriini) voivat laskea pitoisuutta

Melatoniini

- Metaboloituu CYP1A2 välityksellä, RTV voi laskea pitoisuuksia

Hydroksitsiini (Atarax^R)

- Metaboloituu CYP3A4 välityksellä
- Pitoisuus voi nousta PI:n, RTV, COBI kanssa käytettynä
- Merkittäviä yhteisvaikutusongelmia ei käytännössä

EPILEPSIALÄÄKKEET

Fenytoiini/fosfenytoiini (Hydantin^R, Pro-Epanutin^R)

Fenobarbitaali (erityislupavalmiste)

Karbamatsepiini (Neurotol Slow^R, Tegretol^R)

Okskarbatsepiini (Trileptal^R)

Valproiinihappo (Deprakine^R, Absenor^R)

Lamotrigiini (Lamictal^R)

Topiramaatti (Topimax^R)

Levetirasetami (Keppra^R)

Lakosamidi (Vimpat^R)

Gabapentiini (Neurontin^R)

Pregabaliini (Lyrica^R)

EPILEPSIALÄÄKKEET

Fenytoiini/fosfenytoiini, karbamatsepiini ja fenobarbitaali ovat voimakkaita CYP3A4 sekä UGT1A1 induktoreja

Myös okskarbatsepiini indusoi CYP3A4-isoentsyymiä

Valproiinihappo, topiramaatti, lamotrigiini eivät indusoi CYP450-entsyymejä

- Valproaatti metaboloituu CYP450 ja UGT avulla

Topiramaatti ja lamotrigiini eivät metaboloitu CYP450-järjestelmän avulla

- Lamotrigiini metaboloituu UGT avulla

FENYTOIINI JA KARBAMATSEPIINI

**Fenytoiini/fosfenytoiini, karbamatsepiini, (okskarbatsepiini),
fenobarbitaali**

- Metaboloituvat CYP450-järjestelmän kautta
- Voimakkaita CYP3A4- ja UGT1A1-induktoreja sekä P-gp-induktoreja
- ARV:t voivat joko nostaa tai laskea antiepileptin pitoisuutta
- Epilepsialääke laskee CYP3A4, UGT1A1 sekä P-gp avulla metaboloituvien ARV:n pitoisuutta

FENYTOIINI JA KARBAMATSEPIINI

Fenytoiini, karbamatsepiini, okskarbatsepiini, fenobarbitaali

- **Ei tule käyttää**
- ARV pitoisuuden lasku, failuren riski
  - COBI, dolutegraviiri, etraviriini, rilpiviriini, TAF
  - Dolutegraviirilla mahdollista annosnosto 50mg x2, jos ei INSTI-resistenssiä

FENYTOIINI JA KARBAMATSEPIINI

Fenytoiini, karbamatsepiini, fenobarbitaali

- Potentiaalinen interaktio
  - PI:t, NNRTI:t, maraviroki, abakaviiri (UGT), raltegraviiri pitoisuus voi laskea
  - Maraviroki annosnosto 600mg x2, jos krea-cl >30 ml/min
  - RTV-boostaus laskee antikonvulsiivisen lääkkeen tehoa, samoin mahdollisesti EFV
- Ei interaktioita
  - TDF, emtrisitabiini, lamivudiini
  - Tsidovudiini voi laskea antiepileptin pitoisuutta

SUOSITELTAVIA EPILEPSIALÄÄKKEITÄ

Topiramaatti

- Ei metaboloidu maksan mikrosomaalisten entsyymien avulla eikä inhiboi tai indusoi niitä
- Ei interaktioita odotettavissa ARV kanssa

Valproaatti

- RTV, COBI voivat laskea valproaattipitoisuuksia, pitoisuusmäärityksiä suositellaan

Lamotrigiini

- PI:t, RTV ja EFV voivat laskea lamotrigiinin pitoisuutta

SUOSITELTAVIA EPILEPSIALÄÄKKEITÄ

Levetirasetami

- Ei metaboloidu maksan P450-järjestelmän avulla
- Indusoi lievästi CYP3A4
- Ei interaktioita odotettavissa ARV kanssa

Lakosamidi

- Erittä osin muuttumattomana, pieni osa metaboloituu maksassa
- NNRTI voi laskea lakosamidin pitoisuutta

GABAPENTIINI JA PREGABALIINI

Gabapentiini

- Erittyy muuttumattomana virtsaan, ei indusoi maksan entsyymejä
- Ei interaktioita ARV kanssa

Pregabaliini

- Ei metaboloidu, erittyy muuttumattomana virtsaan
- Ei interaktioita ARV kanssa

ALZHEIMERIN TAUDIN LÄÄKKEET

Voidaan jakaa kahteen ryhmään

1. Antikoliiniesteraasit

- Donepetsiili (Aricept^R, geneeriset)
- Galantamiini (Reminyl^R, geneeriset)
- Rivastigmiini (Exelon^R, geneeriset)

2. Memantiini (Ebixa^R, Adaxor^R, geneeriset)

Niukasti tutkimuksia yhteiskäytöstä ARV kanssa

DONEPETSILI JA GALANTAMIINI

Donepetsiili ja galantamiini metaboloituvat sytokromi P450-järjestelmän (pääasiassa CYP3A4 ja CYP2D6) kautta

Yhteiskäytössä antiretroviraalien kanssa näiden lääkkeiden pitoisuus saattaa nousta ja siten haittavaikutukset lisääntyä

Voitaneen käyttää tarvittaessa annosta laskien

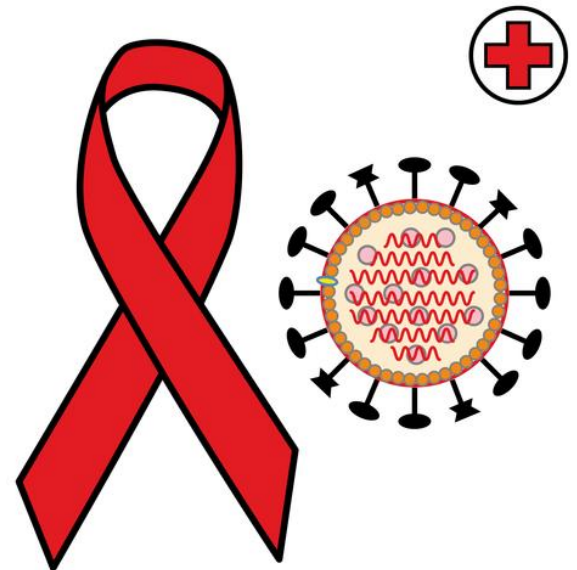

RIVASTIGMIINI JA MEMANTIINI

Rivastigmiinilla ja memantiinilla ei sytokromi P450 aiheuttamaan metaboliaa

Eliminoituvat erittymällä munuaisten kautta

Farmakokineettisiä yhteisvaikutuksia ei ole odotettavissa yhteiskäytössä antiretroviraalien kanssa

HYÖDYLLISIÄ LÄHTEITÄ

www.hiv-druginteractions.org

www.arvosta.fi

www.aidsinfo.nih.gov

Pharmaca Fennica

